

לשמוע את מה שנכתב

"..זה הכל תלוי באוזן שבה אתם קוראים את הדברים האלה" לאקאן השיח של טוקיו 1971 בהתייחסו להוראתו ולכתביו.¹

ההתנסות האנליטית היא ההתנסות של הלא מודע. פרויד גילה את הלא מודע ובעקבות כך המציא את המתודה האנליטית. מלכתחילה אנו מוצאים אצל פרויד את שני האלמנטים הקשורים ללא מודע, זה של הכתיבה niederschriften וזו של ההצבעה Traumdeutung- . (להצביע לעבר). בהערות אחדות על הלא מודע פרויד מסכם באומרו: "ערכו של הלא מודע כאינדקס רב על ערכו כתכונה".² שוב מופיעה ההצבעה. הלא מודע מתפקד כמראה מקום .

ניתן לומר שהפרוש הוא קריאה של מה של משהו שנכתב. באנליזה מדברים ולעיתים שומעים . לאקאן מבחין בין לקרוא ולכתוב ובין לדבר ולשמוע. זו תשובה קצרה שהוא נותן בעקבות שאלה על אנליזה עצמית בכתיבה.³ אנסה לבחון את מקומו של הלא מודע והפרוש בהתנסות האנליטית באמצעות הזיקה וההבדל בין ארבעת הפעולות (פעלים) האלה, בעיקר באשר לאקט של לשמוע.

"כפי שאתם אולי יודעים הבלשנות לא רק הבדילה בין המסמן והמסומן זה מזה. אם קיים משהו שיכול להכניס אותנו למיימד של הכתוב עצמו זו ההווכחות בכך שלמסמן אין ולא כלום עם האוזניים, אלא רק עם הקריאה, הקריאה של המסמן ששומעים. המסומן, זה אינו מה ששומעים. מה ששומעים הוא המסמן. המסומן, הוא אפקט של המסמן".⁴

לאקאן מבחין בין המסמן למסומן ובעיקר באי ההתאמה שבניהם. הוא נותן למסמן קדימות וניתן להקיש מכך שגם לשמיעה יש קדימות בכניסת הסובייקט לשפה.

¹ Lacan J. -Tokyo Discourse, 4/21/1971 <http://web.missouri.edu/~stonej/Tokyo2.pdf>

² Freud S. –A note on the unconscious in psychoanalysis (1912)SE vol 12 p 266

³ Lacan J. -Yale University. Conversation with Students 11-24-1975

This Text is part of the Conferences and Conversations in North American Universities.

Published in Scilicet n° 6/7, 1975, pp. 32-37. <http://web.missouri.edu/~stonej/Tokyo2.pdf>

Translated by Jack W. Stone

⁴Lacan J. -The Seminar XX, Encore: On Feminine Sexuality, the Limits of Love and Knowledge (1973), edited by Jacques-Alain Miller, transl. by Bruce Fink, W.W. Norton & Co., N.Y 1998 p.33

הסובייקט נכנס לשפה לשפת אמו כי יש לו נטיה לכך, הוא כפוף לה נתון לה. הדרך שבה דוברה השפה ושה נשמעה ככזו בפרטיקולריות שלה חוקקת רשום. השפה, במטריאליות שלה, במשקל של האות והצליל שבה - באמצעות תכונות אלו הלא מודע תופס חזקה. הסובייקט שומע מילים טרם היותו "alphabetised"⁵. הוא יעשה קשרים של צליל, חיתוכים סינגולרים של הברות, עיבויים שיוצרים מסמני אדון נאולוגיסטים. שבושי לשון אלו שכל כך אופינים לפעוט, מלווים בעונג של הגיה ויוצרים אפקט של ויץ אצל האחר, ובשל כך מקבלים את משקלם. הפעוט infant במקור מ fari בלאטינית, לדבר. in-fant לא מדבר, או ליתר דיוק מדובר. הוא רושם מסמנים אלו שבשל אי ההבנה שבבסיס הווצרותם, בנסיבות שצוינו, מתווים משהו מנתיבי גורלו של הסובייקט. שהרי גורל fattum בלטינית אינו אלא זה אשר דובר (ונשמע).

השפה ובעקרה הבללשון יש לה את האופן הפרטיקולרי שבו דוברה, וגם שבו נשמעה.

בהרצאה על הסמפטום בזנבה אומר לאקאן שהשפה המים של השפה מותרים אחריהם, בשעה שהם עוברים סוחפת שאריות שהסובייקט יצטרך להתמודד איתן, מיזוג של השפה ומיניות. הבללשון. (lalangue).⁶

דוגמא שממחישה זאת, מופיעה בטקסט על הפטישיזם אצל פרויד.⁷ איש צעיר מספר על תנאי ארוטי פטישיסטי "ברק מסוים על האף". תנאי זה קבל הסבר מפתיע באמצעות העובדה שהפציינט התחנך בילדותו באנגליה, אולם מאוחר יותר היגר לגרמניה ואף שכח כמעט לגמרי את שפת אמו. את הפטיש שמקורו נבע משנות ילדותו צריך היה לקרוא באנגלית ולא בגרמנית הברק glantz על האף היה בעצם המבט glance על האף. הברק היה מה שרק הוא יכול היה להבחין בו.

באנליזה הסובייקט מדבר, רוצה לומר, הוא עושה מעין פעולה של קריאה של מה שנרשם באופן דיאכרוני במהלך חייו. הפער בין מה שרוצה להאמר ובין מה שנאמר מביא אותו להמשיך לדבר. הוא פורס את מסמניו ומנסח גרסה ועוד גרסה בנסיון להבין לדעת דבר מה על הסיבה לסבל שלו.

5 Miller j. A. -The Written in Speech This text is the sixth lesson of Jacques-Alain Miller's course, *L'orientation lacanienne*, given through the Department of Psychoanalysis, University of Paris VIII 1995 - 96, edited by Catherine Bonningue. In <http://www.lacan.com/perfume/frame.htm>.

6 Lacan j. - **Geneva Lecture on the Symptom, Oct. 4 1975**, transl. by Russell Grigg in *Analysis No. 1*, Centre for Psychoanalytic Research, Melbourne, 1989.

7 פרויד ז. - פטישיזם (1927) בזיגמונד פרויד מיניות ואהבה סדרת פסיכואנליזה 2002

במשנתו המוקדמת מדגיש לאקאן את הכוון של העבודה באליזה, של הפרוש, כמיועד ליילד דבור מהשפה שבה הוא לכוד. יש לפעול עם כוחו של הסימבול על מנת ליצור תהודה (resonance), תהודה של מובן.⁸ ומה הוא **הד** אם לא **לשמוע את מה שלא נאמר**. הפרוש באמצעות פעולת הפסוק מכוון ליצירת נקודת כפתור. כלומר לקבוע את ההצטלבות שבין מסמן למסומן. הדוגמא הפרדיגמטית. "אתה אמרת זאת". דוגמא שמילר מצביע עליה בהקשר הזה.⁹ המטופל שבא לפרויד, ומגולל בפניו את כל דברי העוול שעשה ומענים אותו במוסריות כפיתית. פרויד אומר לו "באופן בסיסי אתה עברייני". בכך חושף פרויד היסק שנמצא חבוי בשיח של המטופל. יש בכך משום יצירת נקודת עצירה וחלוצ מסמן אדון שמארגן את כל התלונה.

מאוחר יותר ידגיש לאקאן שאם האפקט היחיד של הפרוש הוא עוד מובן אנו במסלול של הסוגסטיה. על מנת שפרוש יהיה נכון צריך שיהיה לו אפקט של אמת. "על הפרוש לבודד בסוביקט את ליבתו (kern)"¹⁰ ומה היא של ליבתו הסוביקט? ליבתו של הסוביקט היא תוצר של המפגש שלו עם האחר, עם השפה, מפגש עם חומריותה של השפה, כלומר עם החומה שבין המסמן למסומן, עם הפרוש הסינגולרי שנתן למה ששמע. שם טבע את המסמן האונרי זה שמבודד ומבודד במובן העמוק ביותר מבודד ממובן. בלתי ניתן לצמצום. והסוביקט נושא את משקלו באי המובן שלו.

באותו סמינר¹¹ בהמשך מזכיר לאקאן את המקרה של Leclaire¹². פיליפ המטופל של Leclaire. חושף בעקבות חלום את מסמן האדון, שקבע את "נתיבי גורלו כסוביקט".¹³

⁸ Lacan J. -The Function and Field of Speech and Language in Psychoanalysis,(1953) transl. by Alan Sheridan in *Écrits: A Selection*, W.W. Norton & Co., New York, 1977

⁹ Miller J. A **Did You Say Bizarre?** edited by Susan Yang in *lacanian ink* 15 (Fall 1999), pp. 8-36

¹ Lacan J.-The Seminar XI, **The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis**, edited by Jacques-Alain Miller, transl. by Alan Sheridan, W.W. Norton & Co., New York, 1977. Its preface appears in *Autres Écrits*, 10 Paris: Seui. 2001 p.

¹¹ Lacan J.-The Seminar XI, **The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis**,p 250

¹² Serge Leclaire- **Psychoanalyzing: on the order of the unconscious and the practice of the letter** , translated by Peggy Kamuf .Stanford uni. Press/1998 p. 70- 84.

¹³ Lacan J. -**The Neurotic's Individual Myth**,(1953) transl. by Martha Noel Evans in *Psychoanalytic Quarterly*, vol. 48, 3, 1979, pp. 386-425.

בהיותו הבן המועדף של אמו הוא נושא "ברכה שגוזרת עליו גלות, כזו שקשה לחזור ממנה..." היחס המועדף של אמו מתגלם בכינוי החיבה *pauvre tresor*, אוצרי המסכן (העני). במהלך האנליזה נחשף מסמן נאולוגיסטי מילת קוד, אנסמבל של מסמנים /אותיות *Poor-d-je-li*. נוסחה כביכול של רצף של אי מובנים שהפך כמו לדגל של קיומו, שם סודי. מסמן טהור, חסום והלופרזי שמכיל בתוכו בכתב צופן את האותיות ההברות שהן תוים של הזדהות ותוצרים של מפגשים עם ההתענגות. מסמן שנשא בכל כובד משקלו בחייו.

גם במקרה של איש העכברושים¹⁴ ניתן להתחקות אחר יצירה דומה המסמן *ratten* גם הוא מתפקד כאנסבל של מסמנים, אפקטים של מפגשים עם התענגות אטומה בחייו. *Ratten* עכברוש *raten* תשלומים, *spielratten* המורים. *heirraten* נשואים. אלה הם "verbal bridges" כפי שפרויד מכנה אותם. משקלם אינו במובנם.

"האפקט של השפה הוא להכניס (להכיר) את הסיבה לתוך הסוביקט. סיבה שמפצלת אותו".¹⁵ הסוביקט כהויה מדברת / מדוברת, מפוצל מעצם היות השפה אפרטוס של התענגות ושל מובן. הפיצול הוא תוצר של דו המשמעות של המסמן. הפער האינרנטי שבין המדובר ובין מה שנשמע בין הכתוב לנקרא הוא בבסיס דו משמעות זו.

במשנתו המאוחרת מתיחס לאקאן לתהודה מעבר למובן. ומגדיר זאת כך. הדחף הוא "ההד בגוף של העובדה שיש שם דיבור (*un dire*). על מנת שדבור זה יהדהד... הגוף צריך להיות רגיש לזה..... זה הודות לפתחים שיש לגוף והחשוב ביותר האוזן משום שאין לה *stop-gap*".¹⁶

¹⁴ Freud S.-Notes upon a case of obsessional neurosis SE vol 10.

¹⁵ Lacan J. - **Positions of the Unconscious** from *Écrits*, (1960) transl. by Bruce Fink in R. Feldstein, B. Fink, M. Jaanus (eds.), *Reading Seminar I & II*, SUNY Press, Albany, 1995

¹⁶ Lacan J. Seminar 23 Le Sinthome 18.11.1975

לשמוע אינו להקשיב. ההקשבה כמוה כחיפוש, מה שמזכיר את הדגש ששם לאקאן על האמירה של פיקאסו "אני מוצא איני מחפש" הקשבה היא אינטנציונלית. לשמוע זה מהסדר של הקונטינגנטי. בדבור זה רוצה להאמר (veut dire), אבל לא מספיק לרצות זאת. בדכ מפספסים את הנקודה. כאן נכנסת האוזן של האליטיקאי ומתערבת כאשר הוא "תופס מה שרוצה להאמר באמת, זה אשר אינו בטקסט".¹⁷

מה שמאפשר לגילוי מסוים עבור הסוביקט הוא לתפוס דבר מה, להעיף מבט חטוף, בפער שבין המדובר והנשמע. לשמוע גירסה אחרת של "מה שלא מפסיק מלהכתב" בחייו. אות שמכניסה את השונה בקבוע, במתמיד. על מנת שמשוהו "יפסיק מלא להכתב". הכתיבה הזו המתמידה שהיא מן ההכרחי היא זו שהלא מודע פרש בהתמדה. הפרוש של האנליטיקאי לא חובר אליו. בלשונו של מילר הוא הופכי לו.¹⁸ הוא פועל בפער הזה שבין מה שמדובר ובין מה שנשמע.

¹⁷ Lacan J. -Tokyo Discourse, 4/21/1971 <http://web.missouri.edu/~stonej/Tokyo2.pdf>

¹⁸ **Interpretation in Reverse** (1996) in *Psychoanalytical Notebooks of the London Circle 2* (Spring 1999), pp. 9-16

Lacan J.-The Seminar XI, The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis, edited by Jacques-Alain Miller, transl. by Alan Sheridan, W.W. Norton & Co., New York, 1977. Its preface appears in *Autres Écrits*, Paris: Seuil, 2001.

Lacan J.-The function and field of speech and language in psychoanalysis in Écrits: A Selection, transl. by Alan Sheridan, New York: W.W. Norton & Co., 1977, and revised version, 2002, transl. by Bruce Fink.

Lacan J. -The Function and Field of Speech and Language in Psychoanalysis,(1953) transl. by Alan Sheridan in *Écrits: A Selection*, W.W. Norton & Co., New York, 1977.

Lacan J. -The Neurotic's Individual Myth,(1953) transl. by Martha Noel Evans in *Psychoanalytic Quarterly*, vol. 48, 3, 1979, pp. 386-425.

Lacan J. -The Seminar XX, Encore: On Feminine Sexuality, the Limits of Love and Knowledge(1973), edited by Jacques-Alain Miller, transl. by Bruce Fink, W.W. Norton & Co., New York, 1998.p 33

Lacan J. - Positions of the Unconscious from *Écrits*,(1960) transl. by Bruce Fink in R. Feldstein, B. Fink, M. Jaanus (eds.), *Reading Seminar I & II*, SUNY Press, Albany, 1995

Miller J. **A Did You Say Bizarre?** edited by Susan Yang in *lacanian ink* 15 (Fall 1999), pp. 8-36.

Serge Leclaire- Psychoanalyzing: on the order of the unconscious and the practice of the letter , translated by Peggy Kamuf .Stanford uni. Press/1998 p. 70- 84.

Lacan J. -Yale University. Conversation with Students 11-24-1975

This Text is part of the Conferences and Conversations in North American Universities.

Published in Scilicet n° 6/7, 1975, pp. 32-37. <http://web.missouri.edu/~stonej/Tokyo2.pdf>

Translated by Jack W. Stone.

Lacan J. -Tokyo Discourse, 4/21/1971 <http://web.missouri.edu/~stonej/Tokyo2.pdf>

Freud S. –A note on the unconscious in psychoanalysis (1912)SE vol 12 p 266

Freud S.-Notes upon a case of obsessional neurosis SE vol 10 .